

YÖNETİM ARAŞTIRMALARI DERGİSİ / ÖZEL SAYI TÜRK FİRMALARININ ULUSLARARASILAŞMA FAALİYETLERİ

Özel Sayı Editörü : Prof. Dr. Tülay İLHAN NAS (Karadeniz Teknik Üniversitesi)
Makale Gönderi Tarihi : 30 Aralık 2021
Gönderi Adresi : tulayilhan@yahoo.com, tulayco@ktu.edu.tr

Son yirmi yıllık süreçte gelişmekte olan ülke kökenli firmaların uluslararası yatırımlarında önemli bir artış gözlenmektedir. Örneğin, 2015 yılı itibariye, gelişmekte olan ülke kökenli çokuluslu şirketler (ÇUŞ), dünyadaki doğrudan yabancı yatırım (DYY) akışlarının dörtte birini gerçekleştirmekte ve Fortune Global 2000'deki en büyük firmaların beşte birini oluşturmaktadır. Bu büyüme, gerek akademinin, gerekse uygulayıcıların gelişmekte olan ülke kökenli ÇUŞ'lar üzerindeki ilgisinin artmasına neden olmuştur. Gelişmekte olan ülke kökenli ÇUŞ'lara odaklanan çok sayıda özel sayı ve kitap bölümü yayınlanmıştır (*örneğin*, Cuervo-Cazurra ve Ramamurti, 2014; Williamson ve diğerleri, 2013; Cuervo-Cazurra, 2012; Gammeltoft, Barnard ve Madhok, 2010; Ramamurti ve Singh, 2009; Aulakh, 2007; Luo ve Tung, 2007). Giderek artan bu ilginin nedeni elbette sadece DYY akışları içerisindeki oranlarla, niceliksel olarak açıklanamaz. Gelişmekte olan ülke kökenli işletmelerin geç endüstrileşme ve sahiplik yönlü dezavantajlarına rağmen artan küresel rekabet ortamında başarılı bir şekilde uluslararasılaşmaları, onları araştırmacılar için uluslararası firma davranışının anlaşılması açısından önemli bir inceleme konusu haline getirmiştir (Ayden vd., 2020). Bu noktada gelişmekte olan ülke kökenli ÇUŞ'ların gelişmiş ülke ÇUŞ'larından farklı mekanizmalara ve stratejik davranışlara sahip olduğu da gün geçtikçe büyüyen bir tartışma konusu olmaya başlamıştır (bkz. Godley, 2014; Aharoni, 2014; Ramamurti, 2012; Cuervo-Cazurra, 2012; Rugman, 2010; Dunning, Kim ve Park, 2008; Ayden vd., 2020). Hatta gelişmekte olan ülkelerin farklı kurumsal bağlamları nedeniyle, gelişmekte olan ülke kökenli ÇUŞ'lar arasındaki bağlama özgü farklılıklar ve benzerlikler de önemli araştırma konuları olarak karşımıza çıkmaya başlamıştır.

Bağlama özgü benzerlik ve farklılıklar açısından Türkiye'nin kurumsal yapısının ayrıcalıklı bir öneme sahip olduğu düşünülmektedir. Türkiye ve DYY'lerin gelişimi genel olarak yukarıda gelişmekte olan ülke işletmelerinin önemli dezavantajlarından biri olarak vurgulanan (Ayden vd., 2020) geç endüstriyellemenin izlerini taşımaktadır (Yamak, 2006). Özellikle 1980'li yıllara kadar benimsenen kapalı ekonomi karakteristiği, 1980'lerden sonra DYY akışlarını güdümlenen daha liberal bir görünüm kazanmıştır. Türkiye kökenli ÇUŞ'ların uluslararasılaşma süreçleri araştırma konusu yapılmak istendiğinde Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren devletin rolü ile şekillenen bir iş sisteminden ve böyle bir iş sisteminin yansımaları olarak, belirli girişimci ailelerin kontrolü ve sahipliği ile karakterize edilen, pek çok ilişkisiz alanda faaliyet gösteren işletme gruplarının baskın ekonomik aktör olarak ortaya çıkışından bahsedilebilmektedir (bakınız, Yamak ve Üsdiken, 2006; Yamak, 2006; Buğra, 2003; Gökşen ve Üsdiken, 2001). Bağlama özgü bu özelliklerin yansımaları olarak Türkiye kökenli çokuluslu işletmelerin uluslararasılaşma süreçlerinin incelenmesinde, Devletin rolü, iş sisteminin (Whitley, 1999) kendine has özellikleri, egemen ekonomik aktör olarak ortaya çıkan işletme gruplarının aile sahipliği ve kontrolü ile karakterize edilen yapıları (*örneğin*, Dirlik, 2014; Yaprak ve Karademir, 2011, 2010), araştırmacılar açısından oldukça ilgi çekici konuları ortaya çıkarmaktadır. Bu özelliklerin yanı sıra makro bir perspektiften kurumsal çevrenin özellikleri ve farklı ev sahibi ülkelerle Türkiye arasındaki kurumsal çevre farklılıklarının ele alınması (*örneğin*, İlhan-Nas vd., 2018a, 2018b; Demirbağ vd., 2007) da diğer ilgi çekici bir konu olarak gündeme gelmektedir.

Önerilen bu özel çağrı ile de Türkiye bağlamından ve gerçeklerinden hareketle, Türk ÇUŞ'ların uluslararasılaşma faaliyetlerini daha iyi anlama ve tanımlama amacıyla bağlama özgü bilgi üretilmesi amaçlanmaktadır. Bu özel sayıda, alandaki çalışmaların ötesine geçmek ve bilhassa Türkiye bağlamında gelişmekte olan ülke kökenli ÇUŞ'ların uluslararasılaşma mekanizmalarını açıklayarak çokuluslu teori ve modellerin genişletilmesi umulmaktadır. Büyük çoğunluğu örtük olarak gelişmiş ülke kökenli ÇUŞ'lara odaklı olarak geliştirildiği için gelişmekte olan ÇUŞ'ları incelemek uluslararasılaşma yazınına genişletmek için verimli bir alan sunmaktadır.

Aşağıda verilen konular, fikirleri sınırlamak yerine gönderilerin çeşitliliği hakkında fikir vermek için sunulmaktadır; yazarlar, bu özel sayının temasıyla ilgili diğer konuların uygunluğunu tartışmak için konuk editörlerle iletişime geçebilir:

- Gelişmekte olan ülke kökenli çokuluslu şirketler siyasi riski ve düzenleyici belirsizliği nasıl yönetiyor?
- Ev sahibi ülkenin yönetim mekanizmaları gelişmekte olan ülke kökenli çokuluslu şirketlerin uluslararasılaşma süreçlerini nasıl etkiliyor?
- Kurumsal çevre faktörlerinin ve ana ülke ile ev sahibi ülke arasındaki asimetrik kurumsal çevre farklılıklarının Türkiye kökenli uluslararası işletmelerin uluslararasılaşma süreçleri üzerindeki etkileri nelerdir?
- Devletin gelişmekte olan ülke kökenli çokuluslu şirketlerin uluslararasılaşma faaliyetleri üzerindeki etkileri nelerdir?
- Gelişmekte olan ülke kökenli çokuluslu şirketlerde insan kaynakları faaliyetleri nasıl yönetilmektedir?
- Satınalma ve satınalma sonrası süreçlerinin Türkiye kökenli ÇUŞ'larda nasıl yönetilmektedir?
- Türkiye kökenli ÇUŞ'ların lokasyon tercihlerinde ve giriş stratejilerinde yetkili olan mekanizmalar nelerdir?
- Türkiye kökenli ÇUŞ'larda bilgi transferi nasıl gerçekleşmektedir?
- Kahverengi alan ve yeşil alan yatırım tercihlerinde belirleyici faktörler nelerdir?
- Pandemi sürecinin Türkiye kökenli ÇUŞ'ların faaliyetleri üzerindeki yansımaları neler olmuştur?
- Dijitalleşme süreci Türkiye kökenli ÇUŞ'larda ne tür etkiler yaratmaktadır?
- Türkiye kökenli ÇUŞ'ların lokasyon tercihleri ve giriş stratejilerinin öncülleri nelerdir ve hangi kuramlar çerçevesinde irdelenebilir?

Daha fazla bilgi edinmek için lütfen konuk editörle bağlantıya geçiniz: tulayilhan@yahoo.com, tulayco@ktu.edu.tr